

Tautosakos darbų XLIV tomas pradedamas šventiniais žodžiais: *LLTI tautosakininkai sukaktuvių proga nuoširdžiai sveikina žinomą folkloristę, ilgametę Dainyno skyriaus darbuotoją ir Tautosakos darbų redaktorių kolegijos narę Bronę Stundžienę.*

Tomo pagrindą sudarantys teoriniai straipsniai sudėti į tris vis kitos tematikos skyrius ir pristato folkloristikos, mitologijos, etnolingvistikos, etnologijos ir etnomuzikologijos tyrimų kryptis. Pirmajame, straipsnių turtingiausiam skyriuje atsiųžiama į tradicinio pasaulėvaizdžio ir klasikinio folkloro tyrimus. Didžiąją publikacijų dalį susieja įvairiais aspektais nagrinėjami mitologiniai žemės, jos paviršiaus, požemio vaizdiniai ir telūrinių bei chtoninių būtybių aptarimas. Nijolė Laurinkienė straipsnyje „Žemyna – žemės deivė“ aptaria bendrinio žodžio žemyna sąsajas ne tik su tiesiogine „žemės“, bet ir su numanoma „dievybės“ reikšme ir išryškina įsamenintos Žemynos, kaip žemės ir javus globojusios, jų vegetaciją lėmusios dievybės, sampratą. Mūsų viešnia iš Liublijanos universiteto Etnologijos ir kultūrinės antropologijos katedros Mirjam Mencej straipsnyje „Perėjimo į antgamtinį laiką erdvė“, pateikdama plačias lyginamąsias paraleles su Rytų šalių folkloru, analizuoja įvairių žanrų Europos folkloro kūriniuose išryškėjančias sąsajas tarp su anapusinio pasaulio simbolika susijusios erdvės ir kitokia tėkme pasižyminčio laiko (t. y. einančio greičiau arba lėčiau nei įprasta mūsų pasaulyje) matmenų. Dainiaus Razausko straipsnyje „Pasaulio sapnas: mistinės kosmogonijos užuominos lietuvių tautosakoje“ taip pat nevengiama gausios lyginamosios medžiagos, leidžiančios autoriui pateikti įdomių įžvalgų apie kai kuriuos kosmogoninius lietuvių etiologinių sakmių motyvus. Birutė Jasiūnaitė straipsnyje „Kūno trūkumai kaip velniavardžių motyvuojamasis požymis“ etnolingvistiniu požiūriu aptaria tuos velnio vardus, kuriems pradžių davė visokie šios populiaros mitinės būtybės kūno trūkumai: mažas ūgis, liesumas, kalbos defektai, kuprotumas, šlubumas, kreivumas, tam tikrės kūno dalies nebuvimas ir pan. Su velnio vaizdinio aptarimu iš dalies susijęs ir Martyno Vingrio straipsnis „Tabako kilmės aiškinimai etiologinėse sakmėse“; jame gvildenami tie etiologinių sakmių siužetai, kuriuose aiškinama, kad šis augalas išaugęs ant nusikaltusio žmogaus, dažniausiai – moters, kapo. Pirmąjį skyrių baigia Rolando Petkevičiaus straipsnis „Aukojimas tradicinėje lietuvių medicinoje XVI–XXI amžiuje“. Autorius nagrinėja senuosiuose rašytiniuose šaltiniuose minimas terapinio aukojimo apeigas ir pastarųjų kelių amžių lietuvių gydymo tradicijų praktikoje dažnai aptinkamus išlikusius struktūrinius tokių archajiškų apeigų elementus.

Antrajame skyriuje daugiau vietos skiriama nūdienos folkloro reiškiniams. Linos Būgienės („Istorijos patirtis ir refleksija Valkininkų krašto žmonių pasakojimuose“) ir Jurgos Jonutytės („Politinių konfliktų atmintys ir jų įtaka autobiografiniams pasakojimams: vienos šeimos atvejis“) publikacijose, remiantis pačių autorių pastarųjų lauko tyrimų metu Valkininkų ir Vilkyškių apylinkėse surinkta medžiaga, idėmiau analizuojami autobiografiniai pasakojimai ir juose atsispindinčios dramatiškos istorinės XX a. vidurio pervartos, išgyventų konfliktų patirtys. Povilas Kriščiūnas straipsnyje „Grandininiai laiškai: iš rankraštinės tradicijos istorijos“ apžvelgia tokių laiškų, kaip vienos iš ryškesnių šiuolaikinės internetinės kūrybos formų, ištakas, seka jų ilgaamžės raidos tendencijas ir patvirtina mintį: norint suprasti moderniąsias tautosakos apraiškas, būtina gerai išmanyti senąją folkloro tradiciją.

Trečiajame, etnomuzikologijos tyrimams skirtame skyriuje įdėta Rimanto As-trausko straipsnyje „Muzika pianolai: įvairių tautų muzikinio bendradarbiavimo aspektai išeivijoje“ nagrinėjamas palyginti menkai ištirtas lietuvių ir užsienio kompozitorių bendradarbiavimą patvirtinantis pramoginės šokių ir maršų muzikos įrašų automatiniais pianinams – pianoloms – repertuaras, aptariamas jo poveikis Amerikos lietuvių populiariosios muzikinės kultūros ir tautinės savimonės raidai.

Toliau su įprastomis skyrių antraštėmis skelbiama tautosakos šaltinio publikacija, paminima reikšminga sukaktis, recenzuojamos ir anotuojamos naujausios folkloristams aktualios knygos. Rita Balkutė ir Nijolė Laurinkienė, apibendrinamos pastaraisiais metais savo sukaupę lauko tyrimų medžiagą, parengė išties vertingą tautosakinės ir etnografinės su tradicine lietuvių rugiapjūtės samprata susijusios medžiagos publikaciją („Rugiapjūtė: svečias, jievaras, vainikas. Tautosaka ir etnografija). Pažymėdamas iškilaus poeto ir dvasininko Jono Mačiulio-Maironio 150-ąsias gimimo metines, Kostas Aleksynas gvildena liaudies giesmė tapusio eilėraščio „Marijos giesmė“ tekstologinius niuansus. Recenzijų skylyje Aušra Žičkienė išsamiai aptaria fundamentalų ką tik išėjusį ukrainiečių raudų leidinį, o Laima Burksaitienė – pernai pasirodžiusią Jauniaus Vyčiaus užrašytos suvalkiečių tautosakos rinktinę. Austė Nakienė supažindina su knygos ir interneto svetainės pavidalu skaitytojus taip pat pernai pasiekusia Lietuvių etnologijos ir antropologijos enciklopedija. Radvilė Racėnaitė apžvelgia Švenčiausiosios Mergelės Marijos atvaizdo ir įvaizdžio Lietuvos kultūroje tyrimams skirtą straipsnių rinktinę, kurioje, be dailėtyros tyrimų, įtraukta ir istorikų, etnologų, tautosakininkų publikacijų. Anotacijų skyrelyje Laima Anglickienė pristato Bronislavos Kerbelytės sudarytą studentams skirtą slavų folkloro antologiją, o Dainius Razauskas – naujausią Jono Vaiškūno knygą.

Tomą užbaigiančiame kronikos skyrelyje, kaip visada, apžvelgiami svarbiausi su folkloristika ir tradicine kultūra susiję įvykiai bei renginiai, kuriuose dalyvavo ir mūsų Instituto tautosakininkai, plačiau pristatomos gausios konferencijos ir seminariai, supažindinama su birželio mėnesį apginta paremiologijos problemoms skirta

Dalios Zaikauskienės disertacija, aptariama Tautosakos archyvo veikla, prisimename Tautosakos diena ir pasidžiaugiama įteikta jau 6-oja „Tautosakos medaus“ nominacija.

Redaktorių kolegija ir parengėja tikisi, kad šis Tautosakos darbų tomas sudomins smalsius ir reiklius mūsų skaitytojus ir patenkins jų lūkesčius, pasiūlydamas naujų ir įdomių savo skelbiamomis idėjomis mokslo straipsnių bei kitų publikacijų.